

CONSIDERAȚII FINALE ASUPRA LOCUIRII FEUDALE TIMPURI DE LA BABADAG

Ioan Vasiliu

În cadrul săpăturilor arheologice întreprinse la Babadag, în actualul perimetru al curții geamiei lui Ali-Gazi pașa, au fost descoperite, printre altele, și urme materiale datând de la sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XI-lea p.Chr.

Pe teritoriul orașului, cu excepția curții geamiei "Ali Gazi pașa", nu mai este cunoscut nici un alt punct cu urme de locuire din veacurile X - XI p.Chr., situația datorându-se lipsei de informații, cercetările de teren viitoare având drept scop depistarea vetrei de locuire din această perioadă, în literatura de specialitate fiind semnalată descoperirea la Babadag a patru *folles* anonimi, trei piese de la Vasile II și Constantin VIII, cea de-a patra aparținând împăratului Constantin IX (Popcea, Baumann 1977, 208, cat. 12, 17, 20; Oberländer - Târnoveanu 1980, 509, cat. 143).

Pentru o cât mai bună înțelegere a situației din curtea geamiei de la Babadag, sunt necesare câteva precizări. Spre deosebire de perioada ulterioară (secolele XVII - XVIII p.Chr.), pentru care s-au putut surprinde niveluri clare de locuire și complexe închise, fapt ce ajută în privința datării materialelor arheologice descoperite și contribuie la o cunoaștere cât mai bună a vieții din respectiva etapă, pentru perioada de sfârșit a secolului al X-lea p.Chr. și începutul celui următor, pe toată suprafața cercetată, locuirea medievală intensă din secolele XVII - XVIII p.Chr. - edificiul monumental, caravansarai-ul - a distrus complexe pe care le suprapunea nemijlocit. Datorită acestui fapt tot materialul arheologic provine din situații stratigrafice nu prea clare, din care cauză încadrările cronologice vor fi făcute doar pe bază analogiilor cu descoperiri similare.

De asemenea, uniformitatea materialului rezultat ca urmare a cercetărilor de la Babadag, material reprezentat în marca lui majoritate de ceramică, găsită în exclusivitate în stare fragmentară, reprezintă un alt neajuns în încercarea de a prezenta anumite coordonate pentru locuirea de aici.

Materialele arheologice aparținând feudalismului timpuriu au apărut aproape pe toată suprafața cercetată, o anumită concentrare fiind surprinsă în cadrul sudic al secțiunii XI, în exteriorul unei amenajări dreptunghiulare, probabil o amenajare tombală, și ea distrusă de edificiul monumental ridicat la începutul secolului al XVII-lea p.Chr. (Vasiliu 1996) (Pl. I).

Însă, cele mai numeroase și mai reprezentative materiale de la sfârșitul secolului al X-lea p.Chr. și din prima jumătate a celui de-al XI-lea p.Chr., au apărut în caseta practică în capetele sudice ale secțiunilor II și IV. Aici, au fost dezvelite

resturile unei locuințe cu temelii din piatră de carieră, sumar cioplită, dispusă în asize oarecum regulate, legate între ele cu pământ. Constructorii medievali au demantelat o porțiunea din latura vestică a locuinței pentru a putea ridica zidul de sud al edificiului monumental (Pl. I; II).

Așa cum am arătat mai sus, materialul cel mai numeros rezultat în urma cercetărilor arheologice de la Babadag, îl reprezintă ceramica, care, în totalitatea ei, este lucrată la roată, marea majoritate la cea cu turație înceată.

În raport de compoziția pastei și de tehnica de lucru, ea poate fi împărțită în trei categorii distincte: ceramica de uz comun, ceramica din pastă caolinoidă și ceramica din import.

I. Ceramica de uz comun conține în pastă, ca degresanți, nisip, microprundișuri, calcar pisat, mică, în foarte rare cazuri fiind prezent și un mic procentaj de cioburi pisate.

Vasele au fost arse în cuptoare mai puțin perfecționate, căpătând culori ce variază de la roșu-cărămiziu până la negru și negru închis, atunci când au suferit o ardere secundară, miezul fiind negricios sau cenușiu din cauza arderii incomplete.

Forma predominantă este cea de oală-borcan, formă ce constituie o păstrare îndelungată a tradiției vaselor provinciale romane de uz comun, un singur fragment ilustrând oala cu una sau două toarte.

După profilul buzei distingem două tipuri :

a) Vase-borcan cu buza evazată la exterior și gâtul bine reliefat, caracteristice pentru sfârșitul secolului X și începutul celui următor (Comșa 1967 a, 203);

b) Vase-borcan cu buza răsfrântă la exterior și îngroșată ca un colac, gâtul fiind aproape inexistent, trecerea spre restul corpului făcându-se imediat, caracteristice pentru secolul al XI-lea (*Ibidem*).

Decorul, format din două elemente majore, este dispus, uneori, pe tot corpul vaselor până aproape de bază. Marea majoritate a oalelor-borcan sunt decorate cu linii incizate orizontale, executate cu pieptenele cu dinți rari și, în proporție mai mică, cu un instrument cu dinți fini (Pl. III; IV/2).

Acest motiv decorativ este întâlnit pe corpul vaselor, în combinație cu inciziile în val, alcătuite din una sau mai multe linii (Comșa 1967 a, 196), și doar în două cazuri cu grupe de linii oblice, scurte, dispuse pe umăr (Pl. IV/4, 7).

În așezarea feudală-timpurie de la Garvăn - Dinogetia, în complexele date de monede emise de împărații Ioan Tzimiskes - Vasile II, este întâlnit frecvent, pe ceramică, decorul de linii orizontale asociat cu una sau mai multe linii în val (*Ibidem*) și apar destul de rar inciziile orizontale combinate cu cele verticale sau oblice, scurte

(*Ibidem*, 137), decor întâlnit frecvent într-o perioadă ulterioară, fiind preluat din ornamentica ceramicii lucrate din caolin (*Ibidem*, 142).

Doar pe un singur exemplar întâlnim decorul cu benzi de linii horizontale dispuse în portativ, motiv ce apare la jumătatea secolului al XI-lea p.Chr. și este caracteristic pentru a doua jumătate a acestui secol (Barnea 1971, 151 - 156), (Pl. IV/3).

În proporție mai mică, doar pe câteva fragmente, apare și decorul realizat cu roțița dințată, motiv decorativ ce devine prioritar pe ceramica de uz comun începând din al doilea sfert al secolului XI p.Chr. (Comșa 1967a, 137, 174), registrul decorativ fiind mai sărac, motivul realizat cu ajutorul roțiței dințate acoperind singur suprafața exterioară a vaselor (Pl. IV/1, 5 - 6, 8).

Pe două fragmente de buză, decorul, dispus atât pe fața exterioară cât și pe cea interioară, este redat sub forma unei benzi de incizii în val (Pl. III/4 - 5), motiv decorativ ce persistă, în tehnica înfrumusețării vaselor de uz comun din Dobrogea, atât în decursul secolului al X-lea p.Chr., cât și la începutul celui următor, numeroasele descoperiri făcute pe teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră confirmând această afirmație.

În urma analizei ceramicii de uz comun descoperită la Babadag, constatăm că ea este foarte slab reprezentată, formele deschise lipsind cu desăvârșire, iar dintre cele "clasice" pentru sfârșitul secolului al X-lea p.Chr. și prima jumătate a celui următor, fiind prezentă doar oala-borcan și într-un singur caz oala cu una sau două toarte.

Prin caracteristicile sale, compoziția pastei, tehnica de lucru și motivele decorative, ceramica de uz comun de la Babadag, poate fi circumscrisă, din punct de vedere cronologic, la sfârșitul secolului al X-lea p.Chr. și în prima jumătate a celui următor.

Analogiile cele mai apropiate le întâlnim la Dinogetia - Garvăn (Comșa 1967 a, 123 - 229), Păcuiul lui Soare (Harhoiu 1972, 71 - 78, fig. 22 - 27), Capidava (Florescu, Diaconu 1958, 162 - 205, fig. 107 - 108, Pl. I; II/1 - 5, 7; III - IX; XI - XXVI), Noviodunum - Isaccea (Barnea 1984, 103, pl. XIV - XV), Aegyssus - Tulcea (Vasilii, Mănușu-Adameșteanu 1984, 148, pl. VI, XII/2; XVII/1-4; XIX), Troesmis (Mănușu-Adameșteanu 1980, 231 - 234, pl. 54 - 55, 59 - 61, 62/4, 5), în castrele valului de piatră (Comșa 1951, 233 - 238, fig. 4; idem 1957, 325 - 334, fig. 4/1 - 7, 9 - 10; Diaconu 1976, 199 - 211, pl. II), și în așezările rurale de la Satu Nou (Mitreă, Preda, Angelescu 1961, 287), Istria (Pippidi 1959, 316, fig. 13; Zaharia 1967, 112; Zirra 1963, 402 - 404), Basarabi (Barnea 1962, 353 - 354), Tulcea - Tabără (Baumann 1976, 213 - 231, pl. IV/11; V/2, 4), Niculițel (idem 1977, 245 - 255, pl. VI/1 - 5) și Ghiolul Pietrei (Mănușu-Adameșteanu 1991a, 367 - 368, pl. VI/1 - 4; VII/1 - 3; XI/3; XIII/1; XIV/1 - 2; XV/1; XVI/1 - 2).

II. Ceramica din pastă caolinoidă este reprezentată prin câteva fragmente, două dintre ele purtând la interior decorul realizat cu ajutorul smalțului.

Unul dintre cele două fragmente provine de la un castron de dimensiuni mici, lucrat la roata cu turație rapidă. Are buza dreaptă, subțiată lin spre marginea rotunjită, corpul oval terminându-se, probabil, cu un picior scund, inelar. Pe fața interioară este decorat cu smalț de culoare vernil aplicat pe un strat subțire de angobă albă, strat ce se întinde, pe o lățime de circa 5 - 8 mm, și la exterior.

Dimensiuni păstrate : înălțimea = 5,6 cm, diametrul gurii = 11,00 cm (Pl. V/5).

În privința formei și a tehnicii decorative, exemplarul de la Babadag se aseamănă, până aproape la identitate, cu cel descoperit la Dinogetia - Garvăn în bordeiul nr. 184 (Vasilu 1991, 374 - 375, Pl. IX/1).

Cel de-al doilea fragment, având smalțul de culoare verde-oliv aplicat direct pe pastă, fără intermemdiul stratului subțire de angobă, provine de la buza unui vas închis - ulcior sau oală, starea lui fragmentară nepermițându-ne să spunem mai mult în privința formei.

Dacă, în ceea ce privește originea autohtonă a acestei categorii ceramice părerile specialiștilor concordă (Florescu 1958, 136 - 138; Comșa 1957, 280; idem 1963a, 109, 113; idem 1963b, 425 - 426, idem 1968, 337; Diaconu 1972a, 85-89; idem 1973, 211- 213), nu același lucru se întâmplă atunci când se pune problema atelierelor în care era lucrată, unii considerând-o produsul atelierelor ce modelau ceramică uzuală (Florescu 1958, 136; Barnea 1962, 360), alții susținând că ea provine din alte ateliere decât cele în care se executau vasele de uz comun (Diaconescu 1972a, 87 - 88).

În Dobrogea, în afara descoperirilor de la Babadag, această categorie ceramică este documentată prin intermediul cercetrărilor efectuate la Dinogetia - Garvăn (Comșa 1967a, 163 - 164; idem 1968, 337), Tulcea - Aegyssus (Vasilu, Mănușu-Adameșteanu 1984, 149, pl.XXI/3), Noviodunum - Isaccea (Barnea 1962, 369, nota 1; Barnea 1984, 103), Capidava (Florescu 1958, 131 - 139; Murfatlar (Barnea 1962, 357 - 360; Diaconu 1962, 321, nota 24), Rasova (Scorpan 1968, 371, fig. 24 a), Tulcea - Tabără (Baumann 1976, 220), precum și în castrele valului de piatră (Comșa 1957, 333; Diaconu 1976, 204), fiind prezentă, în proporții mult mai mici, și în așezările din Moldova (Teodor 1967, 130 - 131, 135, fig.5; idem 1968, 241, fig. 17/7 - 8; idem 1970, 114; idem 1978, 113) și Muntenia (Zirra 1959, 505; Mitrea, Angelescu 1959, 532 - 533; Comșa 1963a, 93 - 99).

Acest tip de ceramică își încetează circulația în Dobrogea în cursul secolului al XII-lea p.Chr., reîntâlnindu-l în secolele XV - XVIII p.Chr. în descoperirile de la Enisala (Baraschi, Cantacuzino, 1980, 468; Mănușu-Adameșteanu 1991b, 393 - 394, pl. IV/1 - 2; IX/1 - 2), Isaccea (Vasilu 1995, 373 - 409), Tulcea - str. 14 Noiembrie, pe locul fostului platou al pieții pescarilor - și Babadag (Vasilu 1996).

III. Ceramica de import. În această categorie se includ amforele, ceramica fină și ceramica smălțuită.

A) Amforele au fost descoperite numai în stare fragmentară, putând fi înscrise, din punct de vedere tipologic, în două grupe:

A.1. Amforele sferoidale. S-a descoperit un singur fragment provenind din toarta și buza unui exemplar (pl. V/6). Situația de la Babadag nu este singulară, și în alte așezări din Dobrogea această categorie cunoscând o folosire nu prea îndelungată (Vasiliu, Mănușu-Adameșteanu 1984, 148, pl. III/5; IX/5), fiind înlocuită cu tipul de amforă având buza răsfrântă ca un "guler" și "îngropată" între două toarte late, doar la Dinogetia - Garvăn și la Păcuiul lui Soare amforele sferoidale fiind mult mai numeroase decât cele cu toartele supraînălțate.

A.2. Amfore piriforme. Fragmentele ce provin din exemplare aparținând acestei categorii, sunt lucrate dintr-o pastă de bună calitate, de culoare galbenă-portocalie, ce capătă uneori o tentă roșiatică, peste care s-a aplicat un strat subțire de angobă gălbuie. Buza, răsfrântă ca un "guler", este "îngropată" între două toarte ușor supraînălțate, late de 5 - 6 cm și groase 2 - 4 cm. Corpul ușor alungit, se termină cu o bază globulară. Sunt decorate cu caneluri, repartizate în registre, dispuse în zona umerilor și a bazei (Pl. V/7).

Acest tip de amforă cunoscut în Dobrogea prin descoperirile făcute în cetățile de la Garvăn - Dinogetia (Barnea 1967a, 257 - 159, fig. 159/1; 161/1 - 14; idem 1971, 265 - 266; idem 1954, 518 - 519, fig. 3/1; 5/1 - 3; idem 1973, 305, 325, fig. 25; Vasiliu 1991, 383 - 384, pl. IV/2; VI/2 - 3), Păcuiul lui Soare (Diaconu 1959, 659, fig. 6/1, 3; idem 1961a, 604, fig. 5/1 - 2; idem 1961b, 497, fig. 9/1 - 14), Capidava (Florescu, Diaconescu 1958, 209; Florescu 1959, 626, pl. V/8; Florescu 1965, fig. 39/b), Noviodunum - Isaccea (Barnea 1984, 103, pl. XVI), Aegyssus - Tulcea (Vasiliu 1980, 437 - 449, pl. V - VI; Vasiliu, Mănușu-Adameșteanu 1984, 143 - 144, 146, 148, pl. III/5 - 6; IX/4 - 5), Mangalia (Barnea 1959, 906 - 907, fig. 3/1), Nufăru (*Ibidem*, fig. 3/2; Baraschi, Moghior 1979, 189, 191; idem 1981 - 1982, 80, fig. 8/7, 9, 11; Diaconu 1978, 127, nota 609) și în așezările de la Enisala (Mănușu-Adameșteanu 1991b, 393, nota 6) și Ghiolul Pietrei (idem 1991a, 368), circulă din primele decenii ale secolului al XI-lea p. Chr. până spre sfârșitul acestui secol, după cum o dovedesc descoperirile de la Constantinopol (Demangel, Mamboury 1939, 149, fig. 198/1) și din fostele teritorii ale Cnezatului Kievean (Pletneva 1959, 244, fig. 31/1 - 3; idem 1953, 48 - 52, fig. 32; Diaconu 1961b, 495, fig. 7/2).

B) Ceramica fină. În această categorie se includ, după culoarea căpătată în urma arderii, două grupe distincte: ceramica cenușie și ceramica roșie, ambele

caracterizându-se prin calitatea pastei, bine aleasă, având în compoziție ca degresanți, nisip cu bobul fin și paiete de mica.

B.1. Ceramica roșie, apărută și în alte așezări dobrogene (Vilceanu 1972a, 108 - 113; Florescu 1961, 199 - 210; Vasiliu, Mănucu-Adameșteanu 1984, 149), neavând încă lămurită problema începuturilor (Florescu 1961, 199 - 210; Zaharia 1967, 105 - 107; Barnea 1971, 268 - 275), este o categorie ceramică de factură superioară, lucrată dintr-o pastă de foarte bună calitate, cu pereții subțiri și bine arși, ce au căpătat o culoare roșie, adesea cu nuanțe, mai mult sau mai puțin pronunțate, de galben.

Ca formă, în săpăturile de la Babadag, a fost descoperită doar oala cu o toartă, starea mult prea fragmentară a materialului arheologic nu ne permite deocamdată să spunem mai mult.

B.2. Ceramica cenușie este ilustrată prin intermediul a doar două fragmente ce au căpătat în urma arderii nuanțe de portocaliu murdar, fragmente provenind de la baza unor ulcioare purtând la exterior decorul de linii lustruite dispuse oblic pe corpul vaselor.

C) Ceramica smălțuită este reprezentată de un număr mic de fragmente provenind de la vase deschise, lucrate din pastă de bună calitate, arsă înfundat, acoperite, atât la interior cât și pe o anumită porțiune din suprafața exterioară, cu smălț de culoare verde-deschis și maron. Ca element decorativ, smălțul, dispus peste un strat subțire de angobă albă, apare pe corpul vaselor în combinație cu tehnica inciziei (sgraffito).

Dintre fragmentele ceramice smălțuite se remarcă cel pe care este redată, în tehnica inciziei, figura unei păsări, probabil un porumbel, motiv creștin căruia i se atribuie puritatea divinității (el simboliza "Duhul sfânt"), fiind în egală măsură considerat și ca simbol al sufletelor pure, mântuite de demoni și malfic. Reprezentarea porumbelului este încadrată de un motiv decorativ realizat din linii ondulate (Pl. V/2).

Fragmentele ceramice decorate cu ajutorul smălțului, descoperite în urma săpăturilor de la Babadag, provin de la vase de excepție, produse ale unui atelier constantinopolitan.

În săpăturile de la Babadag, pe lângă ceramică, au mai fost descoperite: unelte, piese de armament și obiecte de podoabă.

IV. Uneltele. Descoperirile sunt inegale ca număr și valoare, și documentează destul de slab ocupațiile locuitorilor de aici. Ele sunt reprezentate de trei fusaiole (două întregi și una fragmentară), de un cârlig pentru undiță sau prapon,

ori carmac (Antipa 1916, 93 - 94, 304 - 318, 319 și urm.) și de patru greutateți pentru plasa de pescuit, cioplite din cărămidă, având formă circulară sau dreptunghiulară și prezentând, la capete ori pe mijloc, câte o perforație verticală (Pl. VI/8 - 9).

A) *Fusaiiolele* găsite în săpăturile de la Babadag pot fi incluse atât în categoria uneltelor cât și în cea a obiectelor de uz casnic (Pl. VI/5, 7).

Două dintre ele sunt lucrate din lut, având în compoziție ca degresanți nisip cu bobul mare și microprundișuri, căpătând în urma arderii inoxidante culoarea cenușie-negricioasă. Se înscriu în categoria fusaiiolelor bitronconice având diametrul maxim aproximativ egal cu înălțimea, marginile ușor arcuite descriind în secțiune un oval, porțiunile din jurul orificiului de fixare pe fus fiind mai late și aplatizate.

Cea de a treia fusaiolă este confecționată din cărămidă, marginile drepte descriind, în secțiune, un dreptunghi având colțurile rotunjite, porțiunile din jurul orificiului de fixare pe fus fiind aplatizate.

Astfel de unelte sau obiecte de uz casnic sunt cunoscute în Dobrogea, prin descoperirile de la Garvăn - Dinogetia (Comșa 1967b, 105, 108, fig.57/1 - 2, 11; 58/1 - 2, 7 - 9, 13, 18; Vasiliu 1991, 379 - 380), Capidava (Florescu, Diaconu 1958, 237, fig.120/1), Păcuiul lui Soare (Vîlceanu 1972b, 170 - 173, fig. 69 - 70), Noviodunum (Barnea 1984, 103, pl. XII/5; XIII), Aegyssus - Tulcea (Vasiliu, Mănușu-Adameșteanu 1984, 147, pl. VIII/5 - 6) și Nufăru (Baraschi, Moghior 1981 - 1982, 81, fig.10/3, 7).

B) *Cârligul* pentru prins pește este lucrat din fier având secțiunea tijei rectangulară, vârful cu pinten de oprire situat pe partea interioară, fiind bătut și pilit. Capătul superior al tijei este turtit, sfoara înnodându-se, după toate probabilitățile, sub partea lătită (Pl. VI/6).

Analogii pentru cârligul de prins pește de la Babadag găsim în descoperirile făcute la Dinogetia - Garvăn (Olteanu 1956, 407, 410, fig. 1/1; Barnea 1967b, 55, fig. 35/11, 15), Păcuiul lui Soare (Vîlceanu 1972c, 174, fig.71/3, 6; Diaconu 1959, 659, fig 12/3) și Noviodunum - Isaccea (Barnea 1977, 107, pl. XIII/g; Barnea 1984, 103).

C) În Dobrogea, numărul cel mai mare de *greutăți pentru plasa de pescuit* s-au descoperit în bordeiele și gropile menajere de la Garvăn - Dinogetia, majoritatea fiind cioplite din cărămizi sau din țigle romane, iar câteva din piatră ori din fragmente de vase (Barnea 1967b, 51 - 52, fig. 33 - 34; idem 1973, 297, fig.8/8 - 9, 17; Vasiliu 1991, 380, pl. VIII/6; XIII/6 - 7; Barnea 1971, 285, fig. 95/7 - 10; Constantinescu 1956, 410, fig. 6/1 - 6).

Astfel de unelte, atestând practicarea pescuitului, sunt documentate și în așezările de la Noviodunum - Isaccea (Barnea 1957, 167, idem 1977, 107, pl. XIII/h -

i; Barnea 1984, 102), Capidava (Florescu, Diaconu 1958, 236, fig. 120/2 - 5), Aegyssus - Tulcea (Vasilu, Mănușu-Adameșteanu 1984, 144, pl. VIII/8) și Păcuil lui Soare, unde diferă ca material și ca formă de cele descoperite în așezările mai sus menționate, marea majoritate fiind cioplite din calcar (Vilceanu 1972c, 176, fig. 71/8 - 9, pl. XXXIII/4 - 8).

V. Armele, puțin numeroase, sunt reprezentate prin patru proiectile pentru praștie, având formă aproximativ sferică, de dimensiuni relativ apropiate: $D = 3,2 - 4,1$ cm, confecționate din lut în amestec cu nisip și calcar pisat, ceea ce le face friabile, fiind destul de bine arse (pl. VI/1 - 4).

În funcție de celelalte descoperiri din perimetrul cercetat la Babadag, bilele pentru praștie pot fi încadrate cronologic în prima jumătate a secolului al XI-lea p.Chr.

Piese asemănătoare, ca formă, dimensiuni și compoziția pastei, s-au descoperit la Garvăn - Dinogetia (Barnea 1967c, 344, fig. 184/10 - 12; 185), Aegyssus - Tulcea (Vasilu, Mănușu-Adameșteanu 1984, 147, pl. VIII/7), Nufăru (*Ibidem*, nota 20) și Păcuil lui Soare, unde, însă, sunt confecționate numai din piatră (Baraschi 1977, 144, fig. 106/2).

VI. Obiecte de podoabă. Descoperirile sunt foarte sărace și se rezumă la un inel confecționat din bronz și la un fragment de brățară lucrată din sticlă.

A) Fragmentul de brățară din sticlă provine de la un exemplar lucrat din bară de culoare neagră, ovală în secțiune, având la exterior, încrustată cu vopsea galbenă, o linie continuă. Fragmentul se încadrează, după tipologia întocmită de E. Comșa, în categoria C (Comșa 1967, 305 - 306, fig. 174/C).

Cunoscută pe teritoriul țării noastre încă din perioada geto-dacică (Aldea 1972, 14, fig. 10/2 - 3), documentată în așezările și necropolele din secolele IV - VI p.Chr. (Diaconu 1964, 719, fig. 4/1; Preda 1980, 52 - 53, pl. XXII - XXIII; XLVI; LXII - LXIV; Tudor, Toropu, Tătulea, Nica 1980, 362; Bîrzu 1973, 69 - 70), fiind semnalată și la sud de Dunăre în complexe datate în aceeași perioadă (Cangova 1961, 179 - 188, fig. 19), prezentă în Bizanț în perioada secolelor VII - X p.Chr. (*Ibidem*, pl. 1/3), această categorie de podoabe cunoaște maxima răspândire în intervalul cuprins între secolele X și XII p.Chr., descoperirile făcute în Dobrogea, la Garvăn - Dinogetia (Comșa 1967, 302 - 315, fig. 174 - 175; Barnea 1973, 300 - 301, 325, fig. 8/2 - 3; 26/8 - 9; Vasilu 1991, 380 - 381), Noviodunum - Isaceea (Barnea, Angelescu 1957, 167; Vasilu 1984, 110 - 111, Pl. VI - VII; IX - X; XI/6: XII - XIV; Mănușu-Adameșteanu 1984, 241 - 243, pl. II/17 - 22), Nufăru (Cihodaru 1965, 264; Baraschi, Moghior 1979, 189; idem 1980, 130, fig. 6/10, 13 - 14, 16 - 18, 21 - 23; idem 1981 - 1982, fig. 10; idem 1983, 138; Mănușu-Adameșteanu 1983, 472; Mănușu-Adameșteanu 1986, 211 - 212, fig. 4/1 - 3), Capidava (Florescu, Diaconu 1958, 237 - 238), Aegyssus - Tulcea (Vasilu, Mănușu-Adameșteanu 1984, 149, pl. VIII/3),

Beroe - Piatra Frecăței (Mănușu-Adameșteanu 1980, 234, nota 58), Troesmis (Ibidem, 238, Baumann 1980, 175, pl. 24/3 - 6), Ghiolul Pietrei (Mănușu-Adameșteanu 1991, 367), precum și cele de la sud de Dunăre (Cangova 1961, 179 - 188, fig. 1/10 - 11; Antonova 1967, 3 - 27, pl. IV; Totev 1967, 35 - 53, fig. 6; Borisov 1980, 95 - 108, pl. X; Aldazov 1969, fig. 4; Zerovica 1975, 53 - 60, pl. I/5 - 6; III/3; Nurkov, Pissarev 1979, 42 - 48, fig. 24) și din Crimeea și regiunile caucaziene (Rîbakov 1948, pass.), impresionând prin număr și varietatea formelor.

Brățări din sticlă sunt semnalate, pentru perioada secolelor X - XII p.Chr., în număr ceva mai mare în Banat (Uzum 1977, 220, fig.1/5 - 6) și extrem de rar în Muntenia la București, Dridu (Zaharia 1967, 94) și Bucov (Comșa 1978, 121, pl. XVI/8 a - n; XXIV/6), precum și în așezările din această perioadă din Moldova (Teodor 1978, 79).

La sfârșitul secolului al XII-lea p.Chr. și la începutul celui următor, în Dobrogea, această categorie de obiecte de podoabă își încetează existența, fiind apoi semnalată în Țara Românească, la Giurgiu, în nivelele datate în secolele XIV - XV p.Chr. (Barnea, Cernovodeanu, Preda 1957, 255), pe teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră reapărând mult mai târziu, în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea p.Chr., în mormintele de la Niculițel (Bătrâna 1977, 540) și Isaccea - biserica Sf. Gheoghe (Vasilu 1995, 373 - 409), fiind totodată atestată, pentru această perioadă, și în Muntenia, prin descoperirea de la Văcărești (Tico 1981, 251 - 252, fig. 4/8).

Descoperirile mai sus menționate și faptul că, în împrejurimile Ostrovului, la sfârșitul secolului al XIX-lea p.Chr. erau meșteri care lucrau brățări din sticlă albastră (Comșa 1967, 313), dovedesc perpetuarea acestei mode până aproape de zilele noastre.

B) Inelul din bronz, lucrat din verigă lamelară în secțiune, face parte din categoria inelelor având montura turnată odată cu veriga.

Astfel de podoabe sunt cunoscute, în Dobrogea, încă din secolul al VIII-lea p.Chr. prin descoperirea făcută în necropola de la Satu Nou, unde s-a găsit un inel de bronz ce are veriga, pe o anumită porțiune, aplatizată și rotunjită (Mitrea 1961, 555, fig. 6/5), un exemplar asemănător provenind din așezarea de la Spinoasa - Iași și fiind încadrat în secolele VIII - IX p.Chr. (Teodor 1978, fig. 43/12).

Din așezarea de la Garvăn - Dinogetia, din nivelele aparținând secolului al XI-lea p.Chr., provin douăsprezece inele din bronz cu veriga ușor lățită, ornamentate pe montură, unele dintre ele, cu simbolul pentagramei sau cu câte un vultur având aripile desfăcute, motiv decorativ de cea mai autentică tradiție bizantină (Barnea 1967d, 284 - 286, fig. 170/1 - 3, 7 - 14, 16).

Exemplare asemănătoare, având sau nu incizată pe montură pajura cu aripile desfăcute ori pentagrama, sunt cunoscute și prin descoperirile făcute la Beroe - Piatra Frecăței (Aurelian 1962, 585, fig. 21b/2 - 3; 22), Capidava (Florescu, Diaconescu

1958, 232, 235, fig. 118/2 - 3) și Păcuiul lui Soare (Diaconu 1972b, 147, fig. 56/3, 5 - 6, 8), fiind încadrate cronologic în perioada cuprinsă între sfârșitul secolului al X-lea p.Chr. și mijlocul celui de-al XII-lea p.Chr.

Pe baza analogiilor de mai sus, credem că inelul găsit în săpăturile de la Babadag poate fi atribuit, din punct de vedere cronologic, primei jumătăți a secolului XI p.Chr.

Ținând cont de materialele prezentate mai sus, putem afirma că la Babadag a existat o așezare, ale cărei dimensiuni nu pot fi deocamdată precizate, așezare întemeiată, după toate probabilitățile, în ultimul sfert al secolului al X-lea p.Chr. odată cu revenirea stăpânirii bizantine la Dunărea de Jos în timpul împăratului Ioan Tzimiskes, dezvoltându-se în perioada de liniște și prosperitate a provinciei - primul sfert al secolului XI p.Chr. și fiind distrusă la mijlocul acestui secol, când în anul 1064 are loc puternicul și pustiitorul atac al uzilor, în urma căruia unele cetăți de pe linia Dunării își încetează existența (Barnea 1971, 133 - 135, Theodorescu 1974, 52; Vasiliu, Mănușu-Adameșteanu 1984, 150).

Afirmățiile de mai sus sunt susținute de către descoperirile arheologice, marea majoritate a ceramicii decorată cu incizii orizontale, datându-se la sfârșitul secolului X p.Chr. și începutul celui următor, lipsa materialelor din a doua jumătate a secolului XI p.Chr. fiind semnificativă în acest sens (Mănușu-Adameșteanu 1980, 234; Diaconu 1969, 437 - 452).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Aldazov 1969 = D. Aldazov, *Izvestija*, 1, Fig. 4.
 Aldea 1972 = I. Al. Aldea, *Apulum*, 10, 14.
 Antipa 1916 = Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*, București.
 Antonova 1967 = V. Antonova, *Mittlungen des Volksmuseums Schumen*, 4, 3 - 27.
 Aurelian 1962 = P. Aurelian, *Materiale*, 8, 585.
 Baraschi 1977 = S. Baraschi, *Arme și piese de echipament (secolele X - XIV)*, 144, în *Păcuiul lui Soare. Așezarea medievală (secolele XIII - XV)*, vol. II, București.
 Baraschi, Cantacuzino 1980 = S. Baraschi, Gh. I. Cantacuzino, *Peuce*, 8, 468.
 Baraschi, Moghior 1979 = S. Baraschi, N. Moghior, *SMMIM*, 12, 189, 191.
 idem 1980 = *SMMIM*, 13, 130.
 idem 1981 = 1982 = *SMMIM*, 14, 80.
 idem 1983 = *SMMIM*, 15, 138.
 Barnea 1954 = I. Barnea, *SCIV*, 5, 3 - 4, 518 - 519.
 idem 1957 = *Materiale*, 4, 167.
 idem 1959 = *Materiale*, 6, 906 - 907.
 idem 1962 = *SCIV*, 13, 2, 353 - 354, 369.
 idem 1967a = *Ceramica de import*, 257 - 259, în *Dinogetia. Așezarea feudală-timpurie de la Bisericiuța - Garvăn*, vol. I, București.
 idem 1967b = *Pescuitul*, 51 - 55, în *Dinogetia. Așezarea feudală-timpurie de la Bisericiuța - Garvăn*, vol. I, București.

- idem 1967c = *Arme pentru lupta de la distanță*, 344, în *Dinogetia. Așezarea feudală-timpurie de la Bisericuța - Garvăn*, vol. I, București.
- idem 1967d = *Podoabele întrebuițate de locuitorii de la Bisericuța - Garvăn*, în *Dinogetia. Așezarea feudală-timpurie de la Bisericuța - Garvăn*, vol. I, București.
- idem 1971 = *Cultura pe teritoriul Dobrogei în secolele X - XII*, 169 - 335, în I. Barnea, Șt. Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, București.
- idem 1973 = *Materiale*, 10, 305, 325.
- idem 1977 = *Peuce*, 6, 107.
- Barnea, Angelescu 1957 = I. Barnea, N. Angelescu, *Materiale*, 4, 167.
- Barnea, Cernovodeanu, Preda = I. Barnea, P. Cernovodeanu, C. Preda, *Materiale*, 4, 225.
- Barnea 1984 = I. Barnea, Al. Barnea, *Peuce*, 9, 97 - 105.
- Baumann 1976 = V.H. Baumann, *Peuce*, 4, 213 - 231.
- idem 1977 = *Acta Musei Napocensis*, 14, 245 - 255.
- idem 1980 = *Peuce*, 8, 159 - 196.
- Bîrzu 1973 = L. Bîrzu, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în secolele IV - V (Cimitirul I de la Bratei)*, București.
- Borisov 1980 = B. Borisov, *Expeditio Thracica*, I, 95 - 108.
- Bătrîna 1977 = L. Bătrîna, A. Bătrîna, *SCIVA*, 28, 4, 540.
- Cangova 1961 = I. Cangova, *Studia in memoriam Karel Skopil*, 179 - 188.
- Cihodaru 1965 = C. Cihodaru, *AIIA*, Iași, 2, 264.
- Comșa 1951 = E. Comșa, *SCIV*, 2, 2, 233 - 238.
- idem 1957 = *Materiale*, 4, 325 - 334
- idem 1967 = *Podoabele de sticlă*, 305 - 306, în *Dinogetia. Așezarea feudală-timpurie de la Bisericuța - Garvăn*, vol. I, București.
- Comșa 1957 = M. Comșa, *SCIV*, 8, 1 - 4, 280.
- idem 1963a = *SCIV*, 14, 1, 93 - 113.
- idem 1963b = *Dacia*, N.S., 7, 425 - 426.
- idem 1967a = *Olăritul*, 134 - 205, în *Dinogetia. Așezarea feudală-timpurie de la Bisericuța - Garvăn*, vol. I, București.
- idem 1967b = *Fusaiole*, 105 - 108, în *Dinogetia. Așezarea feudală-timpurie de la Bisericuța - Garvăn*, vol. I, București.
- idem 1968 = *Dacia*, N.S., 12, 337.
- idem 1978 = *Cultura materială veche românească (Așezările din secolele VIII - X de la Bucov - Ploiești)*, București.
- Constantinescu 1956 = Șt. Constantinescu, *SCIV*, 7, 3 - 4, 410.
- Demangel, Mamboury 1939 = R. Demangel, E. Mamboury, *Le quartier des Manges et la première région de Constantinople*, Paris.
- Diaconu 1959 = P. Diaconu, *Materiale*, 6, 659.
- idem 1961a = *Materiale*, 7, 604.
- idem 1961b = *Dacia*, N.S., 5, 497.
- idem 1962 = *Dacia*, N.S., 6, 321, nota 24.
- idem 1964 = *Glasul bisericii*, 22, 719.
- idem 1969 = *SCIV*, 20, 3, 437 - 425.

- idem 1972a = *Ceramica din humă albă decorată cu vopsea roșie*, 85 - 89, în *Păcuiul lui Soare. Cetatea bizantină*, vol. I, București.
- idem 1972b = *Obiecte de podobă*, 147, în *Păcuiul lui Soare. Cetatea bizantină*, vol. I, București.
- idem 1973 = *Slavianite i sredizemnonorskiat sviat VI - XI vek*, 211 - 213, Sofia.
- idem 1976 = *Peuce*, 4, 199 - 211.
- idem 1978 = *Les Coumans au Bas-Danube au XIe-XIIIe siècles*, București.
- Florescu 1958 = R. Florescu, *SCIV*, 9, 1, 136 - 138.
- idem 1961 = *Omagiul lui George Oprescu*, 199 - 210, București.
- idem 1965 = *Capidava*, București.
- Florescu 1959 = Gr. Florescu, R. Florescu, *Materiale*, 6, 626.
- Florescu, Diaconu 1958 = Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava (Monografie arheologică)*, vol. I, București.
- Harhoiu 1972 = *Ceramica de la Păcuiul lui Soare*, 71 - 78, în *Păcuiul lui Soare. Cetatea bizantină*, vol. I, București.
- Mitrea 1961 = B. Mitrea, *Materiale*, 7, 555.
- Mitrea, Angelescu 1959 = B. Mitrea, N. Angelescu, *Materiale*, 5, 532 - 533.
- Mitrea, Preda, Angelescu 1961 = B. Mitrea, C. Preda, N. Angelescu, *Materiale*, 7, 287.
- Mănucu-Adameșteanu 1980 = Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Peuce*, 8, 231 - 234.
- idem 1983 = *Materiale*, București, 472.
- idem 1984 = *Peuce*, 9, 237 - 255.
- idem 1991a = *Peuce*, 10, 365 - 370.
- idem 1991b = *Peuce*, 10, 393 - 397.
- Mănucu-Adameșteanu 1986 = Gh. Mănucu-Adameșteanu, M. Mănucu-Adameșteanu, *Materiale*, București, 211 - 212.
- Nurkov, Pissarev 1979 = Chr. Nurkov, At. Pissarev, *Jarbuch de Museen in Nordbulgarien*, 5, 42 - 48, Varna.
- Oberlander-Tîmroveanu 1980 = E. Oberlander-Tîmroveanu, *Peuce*, 8, 509, cat. 143.
- Olteanu 1956 = St. Olteanu, *SCIV*, 7, 3 - 4, 407, 410.
- Pippidi 1959 = D. Pippidi, *Materiale*, 5, 316.
- Pletneva 1953 = A. Pletneva, *Keramica i steklo drevni Tmutarakani*, Moscova.
- idem 1959 = *MLA*, 75, 224.
- Popeea, Baumann 1977 = Al. Popeea, V.H. Baumann, *Peuce*, 6, 208, cat. 12, 17, 20.
- Preda 1980 = C. Preda, *Callatis. Necropola romano-bizantină*, București.
- Rîbakov 1948 = B. A. Rîbakov, *Remeslo drevnei Rusi*, Moscova.
- Scorpan 1968 = C. Scorpan, *Pontice*, 1, 371.
- Teodor 1967 = Dan Gh. Teodor, *Danubius*, 1, 130 - 131, 135.
- idem 1968 = *SCIV*, 19, 2, 241.
- idem 1970 = *SCIV*, 21, 1, 114.
- idem 1978 = *Teritoriul est-carpatic în veacurile V - XI e.n. Contribuții istorice și arheologice la problema formării poporului român, Iași*.
- Theodorescu 1974 = R. Theodorescu, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (secolele X - XIV)*, București.
- Totev 1967 = T. Totev, *Mittelungen des Volkmuseums Schumen*, IV, 35 - 53.

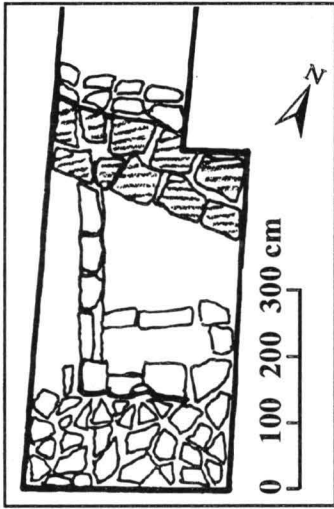
- Tudor, Toropu, Tătulea, Nica 1980 = D. Tudor, C. Toropu, C. Tătulea, M. Nica, *Materiale*, Tulcea, 362.
- Tico 1981 = C. Tico, *CAB*, 3, 251 - 252.
- Uzum 1977 = I. Uzum, *Banatica*, 4, 220.
- Vasiliu 1980 = I. Vasiliu, *Peuce*, 8, 437 - 449.
- idem 1991 = *Peuce*, 10, 371 - 391.
- idem 1995 = *Peuce*, 11, 373 - 409.
- idem 1996 = *Știri istorice și date arheologice referitoare la orașul Babadag în Evul Mediu*, *Peuce*, 12 (sub tipar).
- Vasiliu, Mănucu-Adameșteanu 1984 = I. Vasiliu, Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Peuce*, 9, 143 - 155.
- Vilceanu 1972a = D. Vilceanu, *Ceramica de factură superioară*, 108 - 113, în *Păcuiul lui Soare. Cetatea bizantină*, vol. I, București.
- idem 1972b = *Obiecte atestând prelucrarea fibrelor textile*, 170 - 173, în *Păcuiul lui Soare. Cetate bizantină*, vol. I, București.
- idem 1972c = *Pescuițul*, 174, în *Păcuiul lui Soare. Cetatea bizantină*, vol. I, București.
- Zaharia 1967 = E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuții la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București.
- Zerovica 1975 = Z. Zerovica, *Veres médiéval aux Balkans (X^e - XVe s.)*, 53 - 60, Belgrad.
- Zirra 1959 = Vl. Zirra, *Materiale*, 5, 505.
- idem 1963 = *Dacia*, N.S., 7, 402 - 404.

Abstract

In this paper the author deals with the discoveries at Babadag belonging to the Early Middle Age. These discoveries were dated at the end of the Xth century and the first half of the following one.

The dating of the archaeological material, the most of it proceeding from unclear stratigraphic situations, was made within large limits, according to analogies with similar findings from Dobrudja and neighboring territories.

At Babadag, in the yard of the mosque Ali-Gazi Pașa, a settlement was discovered. So far, its limits cannot be fixed. This settlement was founded, in all probability, at the end of the Xth century. It reached to its maximum extent in the first quarter of the XIth century and was destroyed during the middle part of this one, due to causes unknown so far.

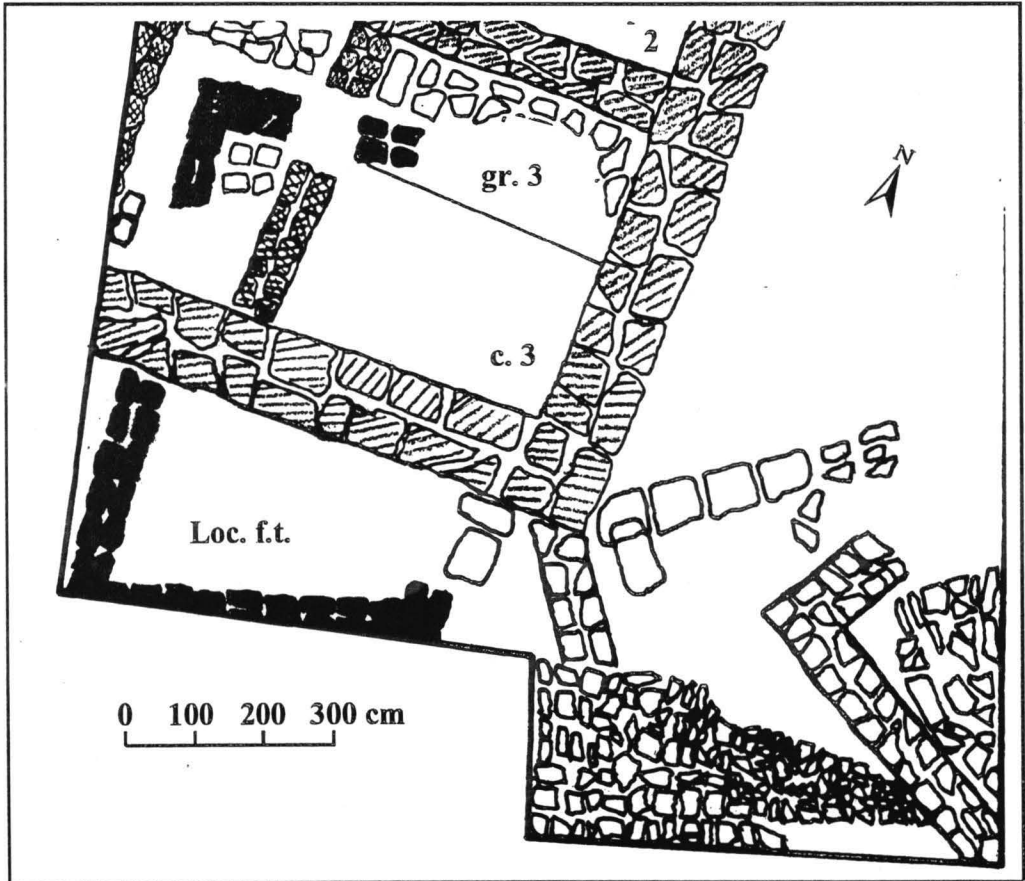

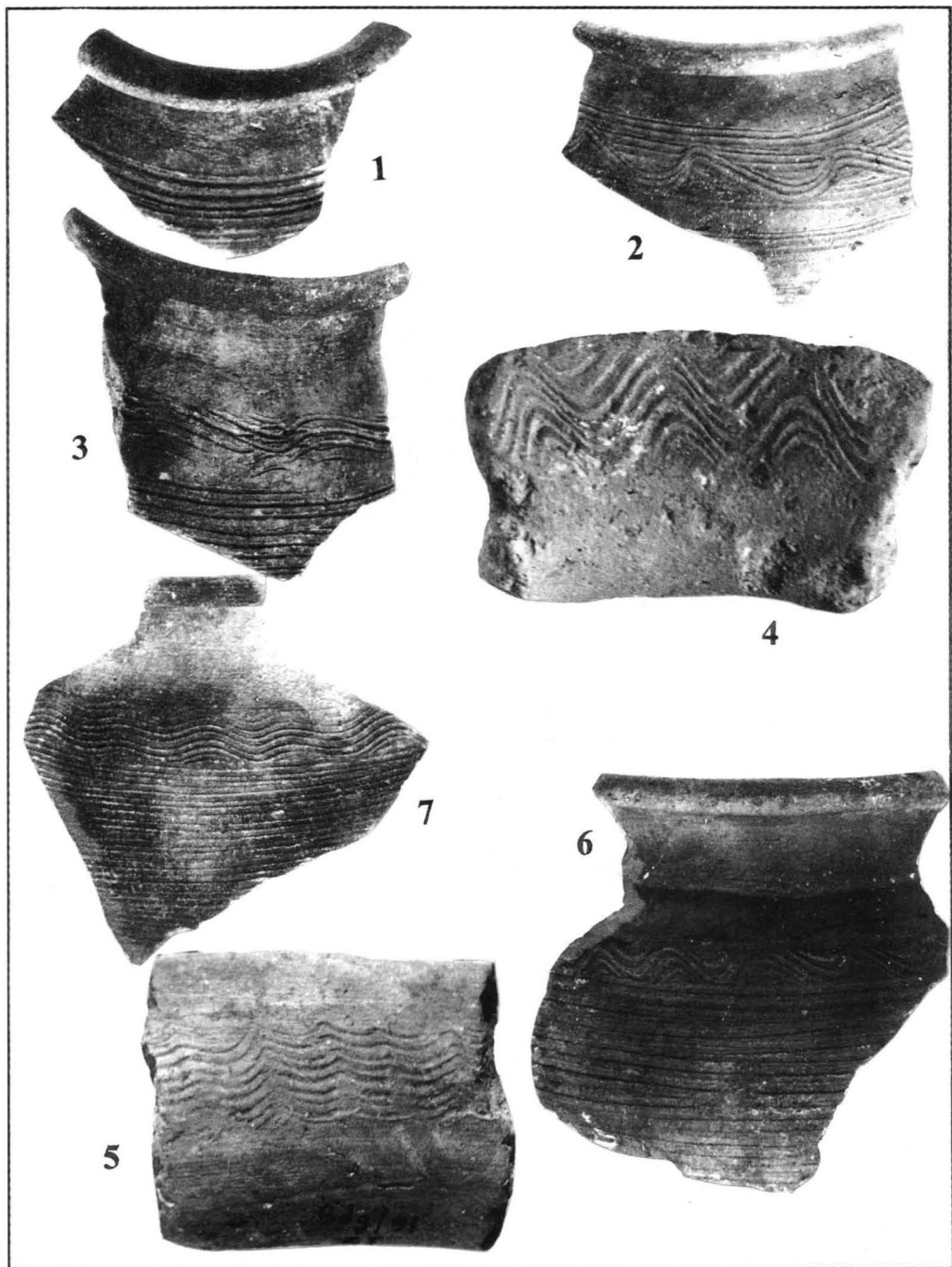
Pl. I. Amenajare tombală (?).

Pl. I. Tomb construction (?).

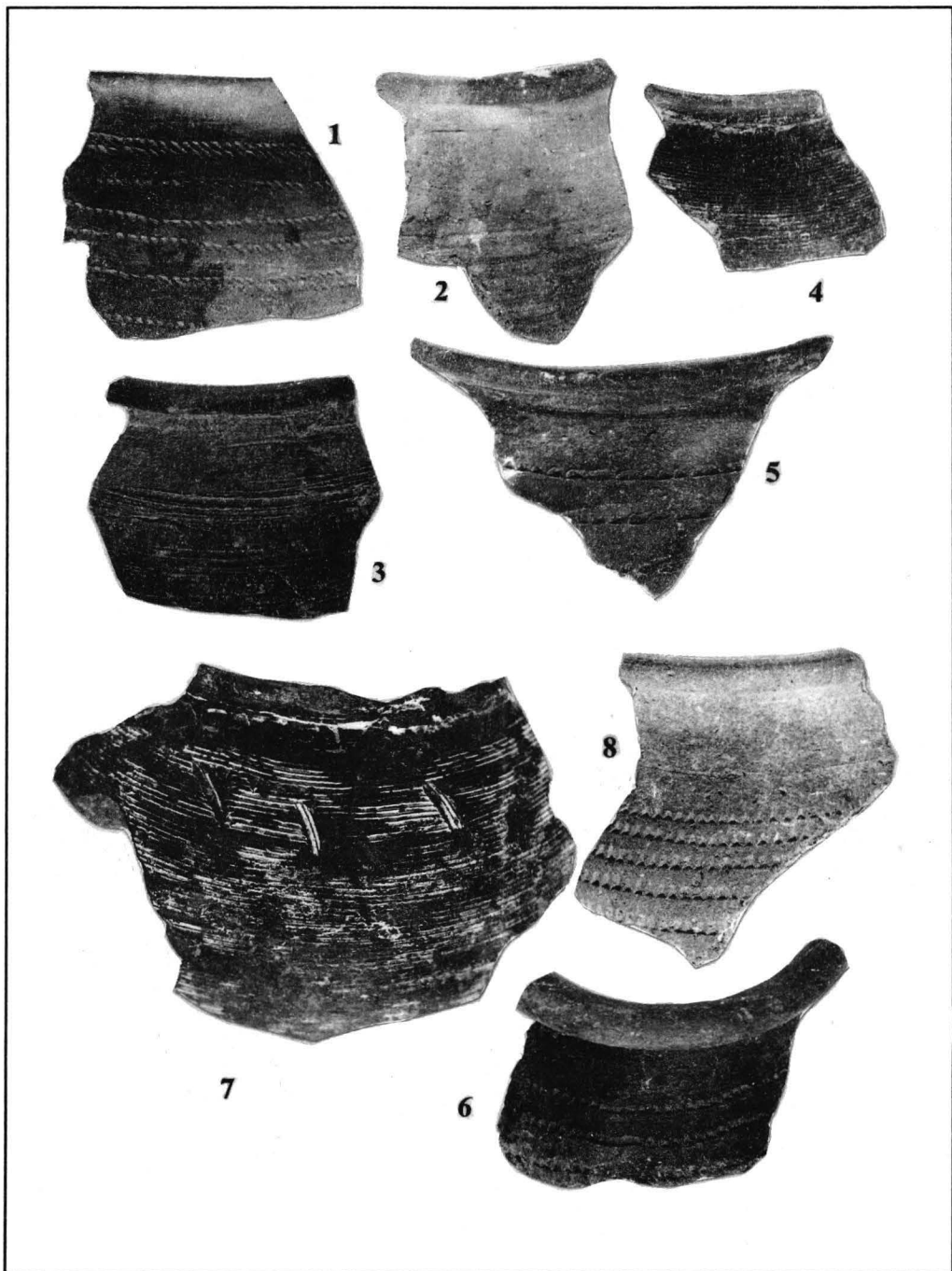
Pl. II. Resturi ale unei locuințe de sec. X - XI.

Pl. II. Remains of a Xth - XIth century dwelling.

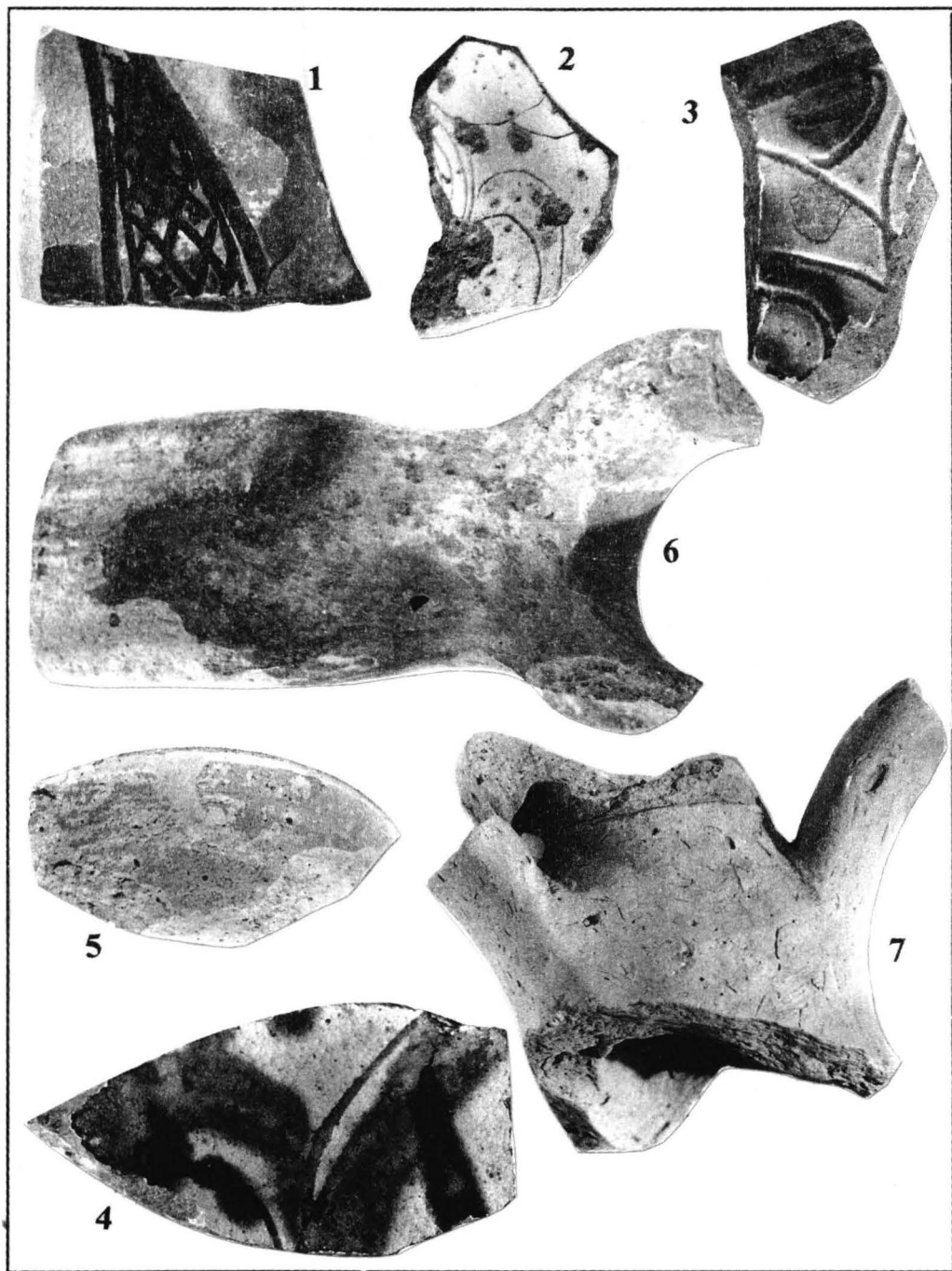

Pl. III. Ceramică de uz comun.
Pl. III. Common use pottery.

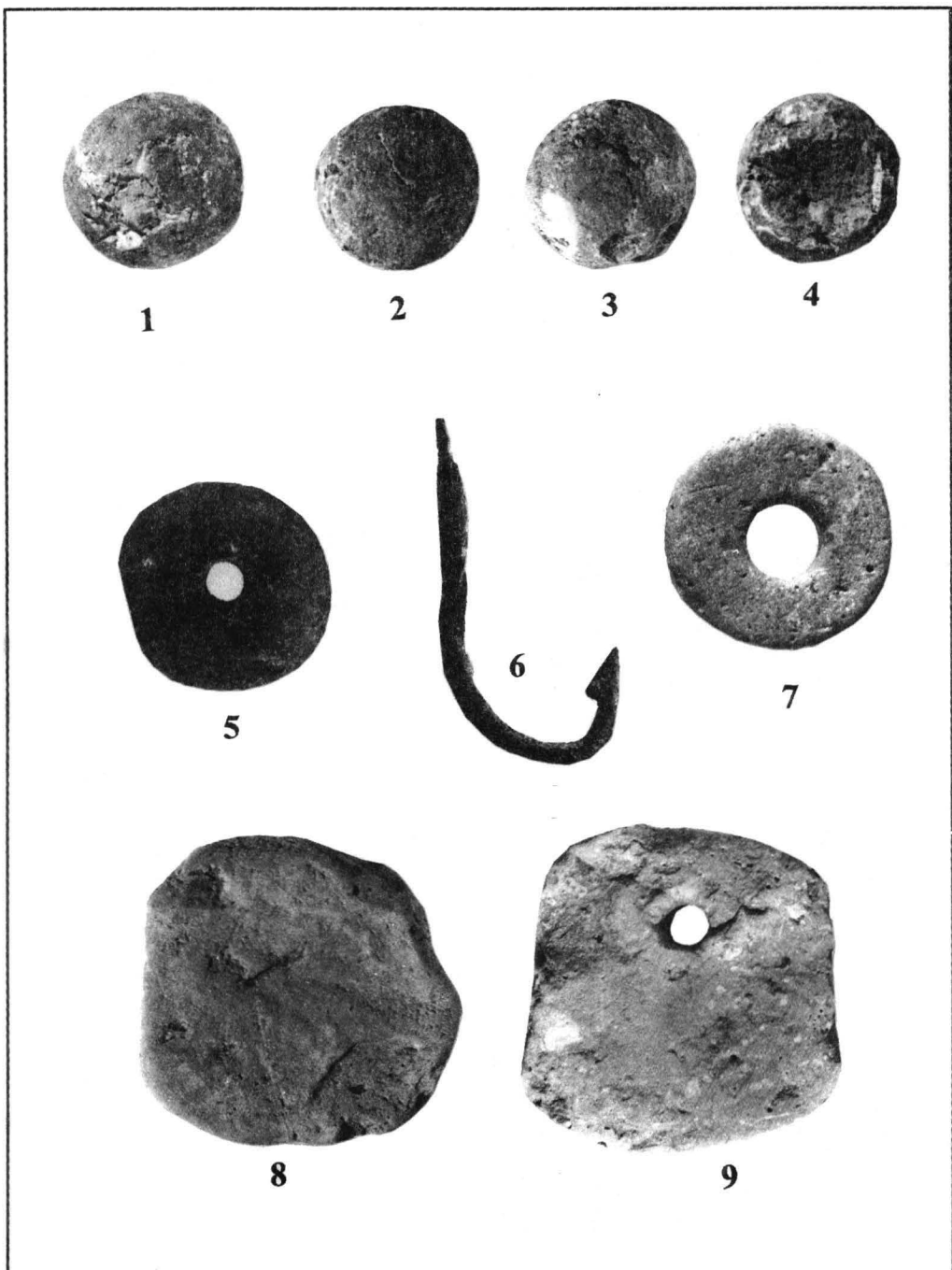
Pl. IV. Ceramică de uz comun.

Pl. IV. Common use pottery.

Pl. V. Ceramică de uz comun.

Pl. V. Common use pottery.

Pl. VI. Unelte și piese de armament.

Pl. VI. Tools and pieces of armament.